

TÜRKİYE'DE YAZILI BASINDA PARLEMENTODAKİ SİYASİ PARTİLERİN KADIN POLİTİKALARININ TEMSİLİ: 2011 GENEL SEÇİMLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

THE REPRESENTATION OF GENDER POLICIES OF POLITICAL PARTIES' IN TURKEY'S PARLIAMENT IN THE WRITTEN PRESS: A REVIEW ABOUT 2011 GENERAL ELECTIONS

Dr. Derya Şaşman Kaylı, Ege Üniversitesi, Türkiye, dsasmankayli@gmail.com

Öz: Siyaset, toplumsal yaşamdaki kaynakların dağılımına ilişkin süreçleri kontrol etme ve bu süreçleri yönetme olarak düşünüldüğünde, bu kaynakların kime, hangi cinsiyete, hangi sınıfa, gruba dağıtılacağına dair karar verme yetkisine sahip olmayı beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla, siyasi partilerin ve parti söylemlerinin, cinsiyetlerin taleplerine ne kadar eşit yaklaştığı ve hangi cinsiyetin ihtiyaçlarını önceleyip politik söylem haline ve bu söylemin medya ürünlerinde nasıl yer bulduğu sorusu, ataerkil zihniyetin dolayısıyla kadın-erkek eşitsizliğinin dönüştürülmesi için önemli görünmektedir. Bu önemden hareketle; bu çalışmada; partilerin kadın politikalarının farklı farklı gazetelerin ideolojileriyle nasıl ilişkiye girdiği ve partilerin cinsiyet politikalarının gazetelerde nasıl temsil edildiği dolayısıyla eril ideolojinin hem yazılı basınla hem de parti politikalarıyla nasıl iç içe geçtiğini deşifre etmek amaçlanmaktadır. Bu çerçevede; feminist teorisinin önemli bir argümanı olan toplumsal cinsiyet eşitliği bakışıyla, 2011 genel seçimleri öncesi, Cumhuriyet, Zaman, Birgün ve Hürriyet gazeteleri örneğinde, Parlamentoda yer alan partilerin, yazılı basında yer alan kadın politikaları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, kadın, medya, siyaset, söylem analizi.

Abstract: Politics, while considered as, the distribution of resources related to control and manage processes in social life, it also brings along to have decision-making authority to whom, which gender, which class, which group will be distributed of these sources. Whereat, it seems to be significant for the conversion of patriarchal mentality hence the inequality between men and women that political parties and discourses of parties, how equally approach to gender demands and giving priority to which gender needs into political discourse and the question of how to find a place this discourse in media products. Moving from this importance, it is aimed that female policies of parties how relate to different newspaper ideologies and how the gender policies of parties are represented by the newspapers; so, how to decode that masculine ideology intertwine both in written press and party policies. Considering this importance and the perspective of gender mainstreaming, which is a very important argument of feminist theory; woman policies of political parties' in parliament which took place in written pres is analysed in the example of the following newspapers: Cumhuriyet, Zaman, Birgün, Hürriyet.

Key Words: Gender, women, media, policy, discourse analysis.

1. GİRİŞ

Tarihsel süreç içinde, toplumdan topluma farklılık gösterse de kadınlık ve erkeklik kurguları, toplumun kültürüyle, gelenekleriyle, görenekleriyle ve mevcut ideolojik aygıtlarıyla inşa edilmektedir. Bu inşa sürecinin bir parçası olarak toplumsal cinsiyet ilişkileri, bir yandan kültür, din, gelenek, modernlik, muhafazakârlık, üretim ilişkileri gibi toplumsal dinamikler tarafından üretilirken diğer yandan bu yapıları üretmekte ve özellikle, cinsler arasındaki iktidar ilişkilerini ve bu ilişkilerin yarattığı eşitsizliği görünür kılmaktadır. Bu süreçte cinsler arası eşitsizliğin meşrulaştırılmasında, toplumsal yaşamın düzenlenmesinde, bireylerin taleplerini dikkate alan siyaset ve siyaseti biçimlendiren egemen ideolojik söylemin; cinsiyetlerle, iktidarla, güçle, politika üretimiyle, mülkiyet sahipliğiyle ilişkisi, siyasetin temel aktörlerinden olan siyasi partilerin politikaları ve söylemleriyle yakından ilişkilidir.

Siyaset çoğunluk üzerinde bir egemenlik kurma biçimi olarak düşünüldüğünde siyasetin aktörleri çoğunluk üzerinde egemenlik kurmak amacıyla bu yöndeki düşüncelerini yaygınlaştırmak, onay almak ve kitlelerle iletişimde olmak için medya ve ürünlerini kullanmaktadır. Egemen ideolojinin meşrulaştırılmasına yönelik medya ve siyaset ilişkisinde medyayı özerk, bağımsız ya da tamamen tarafsız yasama, yürütme ve yargıdan sonra bir dördüncü kuvvet olarak düşünmenin çok da mümkün olmadığı görülmektedir. Aslında medya ve siyaset ilişkisinin, iki farklı bütünlük ve karşılıklı ilişki içinde olan, iki farklı güç odağı olması öngörülmektedir. Ancak medyanın özerk ve bağımsız olmasından ziyade siyasal ideolojinin bir parçası ya da siyasi yapılanmanın içinde yer aldığı gerçeğiyle karşı karşıya kalınmaktadır (İnal,1999). Başka bir deyişe medyanın siyasal ideolojinin aktörleriyle girdiği ilişki, medyayı politika üretiminin bir parçası olarak konumlamaktadır. Doğallaştırma, gizleme, görünmez kılma işlevleriyle ideolojik aygıt olarak, egemen iktidarın kendini meşrulaştırma, toplumsalı biçimlendirme, denetleme, kontrol etme araçlarından belki de en önemlisi olan medya, tam da bu özellikleri nedeniyle feminist teorisinin önemli çalışma alanları arasındadır.

Bu bağlamda, medya siyaset ve toplumsal cinsiyet ilişkisini değerlendirmek için; toplumsal yaşamın tüm dinamiklerini olduğu gibi medyayı ve siyaseti biçimlendiren cinsiyetler siyasetini sorgulamak gerekmektedir. Yazılı

basında, siyasi partilerin kadın söylemlerinin, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle değerlendirilmesi bu sorgulamanın etkili yollarından birisi olarak görülmektedir. Böyle bir değerlendirme çerçevesinde bu çalışmada; partilerin kadın politikalarının farklı farklı gazetelerin ideolojileriyle nasıl ilişkiye girdiği ve partilerin cinsiyet politikalarının gazetelerde nasıl temsil edildiği dolayısıyla eril ideolojinin hem yazılı basınla hem de parti politikalarıyla nasıl iç içe geçtiğini deşifre etmek amaçlanmaktadır.

Bu noktadan hareketle bu çalışmada; bir iktidar eleştirisi ve analiz birimi olarak kullanılan toplumsal cinsiyet bakış açısıyla, parlamentodaki siyasi partilerin kadın söylemine ilişkin haberlerin, nitel analizi yapılarak kamuoyunun bilgilenmesinde başat rol oynayan medyanın, bu yönde haber söylemini nasıl oluşturduğunu ortaya koymak için bir araştırma yapılmıştır. Yapılan çalışmada, konuya ilişkin ardaları ortaya koymak ve haber niteliğine ilişkin sonuçlara ulaşmak amacıyla söylem çözümlemesi tekniği kullanılmıştır. Çözümleme çerçevesinde, parlamentoda yer alan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Barış ve Demokrasi Partisi (BDP)'nin kadın politikalarının temsilleri/sunumları, farklı okur kitleleri, sermaye yapıları ve tirajları olan “Cumhuriyet, Hürriyet, Birgün ve Zaman” gazetelerinde, incelenmiştir.

2. TOPLUMSAL CİNSİYET VE SİYASET İLİŞKİSİ

Siyaset, toplumsal yaşamdaki kaynakların dağılımına ilişkin süreçleri kontrol etme ve bu süreçleri yönetme olarak düşünüldüğünde, bu kaynakların kime, hangi cinsiyete, hangi sınıfa, gruba dağıtılacağına dair karar verme yetkisine sahip olmayı beraberinde getirmektedir. Siyasetin oldukça önemli olan bu işlevi, bir yandan kadınların neden siyasette olması gerektiğini ön plana çıkarırken, diğer yandan kadınları siyasetten uzak tutan iktidar ilişkilerini de görünür kılmaktadır. Bu bağlamda, tarihsel süreç, kadınların ve erkeklerin siyasetle, eşit yurttaşlıkla kurduğu ilişki çerçevesinde değerlendirildiğinde, kadınların siyasetteki durumlarında büyük eşitsizliklerin yaşandığı görülmektedir. Yaşanan bu eşitsizlikler; kadınların siyasi partilerde, sendikalarda, yerel yönetimlerde parlamentolarda, üst düzey bürokratik görevlerde, yani karar verme mekanizmalarında ne kadar az yer alabildiklerinde görülebilmektedir¹. Nüfusun yarısını oluşturmasına karşın toplumsal olanaklardan eşit bir biçimde yararlanamayan, eşitsizlik, ayrımcılık ve ötekileştirmeye maruz kalan kadınların, mevcut durumunu anlamak ve anlatabilmek için tarihsel sürecin toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinde değerlendirilmesi oldukça önemli görülmektedir. Dolayısıyla öncelikle toplumsal cinsiyetin topluma, ataerkil ideolojiyle ilişkisini tartışmak gerekmektedir.

Toplumsal cinsiyet; kadın-erkek eşitliğinde ve cinsiyet ayrımcılığının sorgulanmasında başvurulan temel kavramlardan biridir. Cinsiyet (sex) kavramından ayrı olarak kadın erkek ilişkilerinin sadece bireysel çerçevede belirlenmediği, bunun yanında toplumsal düzenin de bu ilişkilerde önemli rolü olduğunu kavranmasıyla birlikte toplumsal cinsiyet (gender) kavramı, feminist çalışmalarda kullanılmaya başlamıştır (Alkan, 2005: 19). Böylece kadın ve erkekteki biyolojik özellikleri işaret eden cinsiyet kavramı ile sosyo-kültürel bir yapılanmaya işaret eden toplumsal cinsiyet kavramı, birbirinden ayrılarak erkeklik ve kadınlık tarihsel, kültürel, toplumsal bağlamlarda tanımlanmaya başlamıştır (Kimmel, 1993). Kavram, cinsiyete dayalı ayrımcılığın temelinde toplumsal ilişkilerin olduğunu ısrarla vurgulayan Amerikalı feministler tarafından ortaya atılmış ve 1972’de ilk kez “*Sex, Gender and Society*” kitabında Anne Oakley tarafından kullanılmıştır (Scott, 2007: 3; Savran Acar, 2004: 234). Bu noktada Mackinnon’un vurguladığı gibi (2003: 247), özünde kadınların bakış açısından toplumsal cinsiyet, hatalı ya da doğru bir ayırmadan çok bir güç eşitsizliğidir. Diğer bir deyişle toplumsal cinsiyeti, daha çok kadın ve erkek arasındaki ilişkileri, özellikle de güç ilişkilerini yapılandıran sosyal bir kavram olarak tanımlanmak mümkündür. Toplumsal yaşamda bireyler, içine doğdukları toplumun, kültürel kodlarını, geleneklerini, göreneklerini, dinsel gereklilikleri, ahlaki olarak yanlışlarını ve doğrularını doğar doğmaz deneyimlemeye başlamaktadırlar. Dolayısıyla cinsiyete özgü roller o toplumun cinsiyet rejiminin beklentileri doğrultusunda şekillenmektedir. Toplumsal cinsiyet, kadınlık erkeklik tanımlamalarının oluşmasında hangi cinsin belirleyici, aktif, avantajlı, iktidar sahibi olduğunu göstermektedir. Berktaş (2000: 16), toplumsal cinsiyetin; biyolojik cinsiyetten farklı olarak toplumsal ve kültürel olarak belirlendiğine, içeriğinin toplumdaki topluma olduğu kadar tarihsel olarak da değişebildiğine dikkat çekerek “cinsiyet konumu” ya da “cins kimliği” olarak cinsler arasındaki eşitsiz güç ilişkilerini belirginleştirdiğini vurgulamaktadır.

Cinsiyetler arasındaki eşit olmayan güç ilişkileri, kadın erkek arasında hiyerarşik iktidar ilişkilerine dayalı iş bölümü ortaya çıkarmakta, toplumsal yaşamın hemen hemen her alana nüfuz eden bu iş bölümü de cinsiyet ayrımcılığını pekiştirmektedir. Geleneksel iş bölümü çerçevesinde erkekler güç ve iktidar ilişkilerinin sürdürüldüğü kamusal alana yönlendirilirken, kadınların doğalarına gönderme yapılarak, özel alana yani hizmet ve bakım ağırlıklı işlere yönlendirilmektedirler (Mies vd. , 2008; Şaşman Kaylı, 2009). Böylece paranın ve erkin kullanımını elinde tutan erkekler, kamusal yaşamdaki rekabetçi profesyonel mesleklerini gerçekleştirmek için her türlü eğitim olanaklarından ve iş tecrübelerinden faydalanabilmektedir. Buna karşın kadınlar, özel alanda insan hakları da dâhil çoğu hakkını

¹ <http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm> 5.11.2012, http://www.ipu.org/pdf/publications/wmnmap12_en.pdf 12.11.2011.

kullanamamakla birlikte, toplumdaki fırsatları erkeklerle eşit paylaşmamaktadırlar². Toplumsal yaşamdaki olanakları erkeklerle paylaşmayan, eril ideolojinin biçimlendirdiği dinamiklerce özel alanın hizmet ağırlıklı işlerine çağrılan, erkeklerin öncelendiği toplumsal düzenlemelere içinde yaşamak durumunda kalan kadınlar; gündelik yaşamın hemen hemen her alanında cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmaktadır. Yaşanılan cinsiyet ayrımcılığını görünür kılmamanın, ihtiyaçları dillendirmenin en etkili yöntemlerinden birisi kadınların karar verme mekanizmalarında yer almasıdır. Böylece kadınlar ihtiyaçlarını siyasallaştırma ve kendi inisiyatiflerini toplumsal yaşamla buluşturma fırsatını kazanacaklardır. Bu çerçevede, bizim ülkemizde kadınların ihtiyaçlarını siyasallaştırma noktasında, siyasetle, siyasal partilerle nasıl ilişkilendiğini görmek önemli görünmektedir.

2.1. TÜRKİYE'DE SİYASETİN CİNSİYETLERLE İLİŞKİSİ

Siyasal sistem; mevcut toplumsal yapının işleyişinin temelinde yatan siyasal kültür, parlamentonun ve yürütmenin oluşumunu belirleyen seçim sistemleri, siyasal kurumlar ile seçmenler arasındaki bağı oluşturan siyasal partilerin yapı ve ideolojileri, adaylık süreçleri ve siyasal kampanyalardan oluşmaktadır. Siyasal katılım, vatandaşların siyasi sistem karşısındaki durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını gösteren bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda siyasal katılım, bireyin siyasal sistemle kurmuş olduğu ilişkilere karşılık gelmektedir. Dolayısıyla siyasal sistemin yapısı ve işleyiş koşulları, kadınların siyasal katılım düzeylerini belirleyen önemli etkenlerden birisi olarak görülmektedir. Bu çerçevede, siyasete katılım göstergeleri incelendiğinde, nüfusun yarısını oluşturan kadınların, cinsiyetçi değer yargıları nedeniyle, yüzyıllar boyunca yaşadıkları toplumun siyasal sistemleriyle yeterince bağ kurması cinsiyetçi uygulamalar nedeniyle engellenmiştir (Çakır 1996). Bir ulus devlet olan Türkiye'de Cumhuriyet'in kurulduğu yıllardan günümüze kadar farklı farklı hükümetler iktidara gelmiş de olsa belirleme, ad koyma, siyaset yapma üstünlüğü erkeğin elinde olmuştur. İtaat eden, erkek tarafından korunup kollanan, sahiplenilen, kadınlar ise ulusun anneleri, vatanın dirliğinin birliğinin sembolleri olarak görülmüştür. Nasıl ailenin reisi erkek olarak kabul edilmişse, devlet te erkekle ilişkilendirilmiş, devletin sahibi olarak görülen erkek, üstünlüğünü yasalarla pekiştirmiştir. Çakır bu durumu açık bir biçimde şöyle ifade eder: Yasalarla yetinilmemiş, kadınların bedenleri modernlikle gelenek arasında sıkıştırılmış, modernleşmenin merkezine kadınlar yerleştirildiğinden, kadın bedeni, kadından daha çok erkeğe ve devlete ait olarak görülmüştür. Kadınların biyolojik nesil üreticileri olarak doğurganlıklarına, giysilerine karışılması normalleştirilmiştir (2013: 143). Vurgulandığı gibi cinsiyetçi söylemler kadının siyasal sistemler içinde eyleyen olarak var olmasını engellemeye dönük politikalar uygulamaktadır. Demokrasinin temellendiği eşitlik, katılım ve özgürlük ilkeleri tarihsel süreçte irdelendiğinde, cinsiyete karşı kör davrandığını söylemek mümkündür. Çünkü hem eşitlik ilkesi hem vatandaşlık ilkesi kamusal yaşamdaki erkeği merkeze alarak tanımlanmış kavramlardır. Gerek yasalar önünde gerek toplumsal yaşamın diğer alanlarındaki eşitlik düşüncesi kadının tasavvur edildiği aileyi dışarıda bırakmıştır. Dolayısıyla kadının, aile içinde erkekle eşit olmayan durumu, iş piyasalarında yer alsa bile ev içi zorunlulukları yerine getirmesini beraberinde getirdiği için, çifte mesai yapmasına neden olmuş ve bu durumda onu daha düşük ücrete ve daha vasıfsız işlere mahkûm etmiştir. Bu süreçte kadınlar, toplumsal yaşamın düzenlenmesi ve kaynakların dağılımını yöneten politik karar alma mekanizmalarında da sınırlı yer alabilmişlerdir.

Türkiye'de kadınların siyasal sistemle bağı oldukça zayıf görünmektedir. Bu bağın, zayıflığında toplumun zihinsel, sosyal, kültürel ve siyasal değişiminde, kadın erkek eşitliğinin yaşama geçirilmesinde kadınlara yönelik siyasal sistemin cinsiyetçi kalıplarının taşıyıcılığını yapan siyasal partiler, önemli bir rol üstlenmektedir. Sorun demokratik sistem açısından değerlendirildiğinde, toplumun yarısını oluşturan kadınların sorunlarının, temsilde egemenlik kuran erkekler tarafından ne düzeyde ifade edilebileceği ve çözülmeye çalışılabileceği düşündürücü görünmektedir. Kadınların yönetimde temsil sorunu, kadın hakları sorunu ötesinde bir demokratik meşruiyet sorunudur (Kılıç, 2000: 7). Bu çerçevede söz söyleme, ihtiyaçları siyasallaştırma, karar verme, biçimlendirme, değiştirme ve dönüştürme eylemlerini kapsadığını düşündüğümüz siyaseti ve siyasetin önemli bir organı olan siyasi partileri kadınlar açısından değerlendirmek gerekmektedir. Türkiye'de değişim ve dönüşüm olduğu söylene de kadınlara yönelik cinsiyete ayrımcılığının hemen hemen çoğu yapılanmada mevcut olduğunu söylemek mümkündür. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ya da cinsiyet ayrımcılığını yeniden üretilen, normalleştirme ve toplumsal yaşamda kitlelerle paylaşma noktasında siyaset ve medya önemli görevler üstlenmektedir. Dolayısıyla medya siyaset ilişkisini toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde değerlendirmek gerekmektedir.

3. MEDYANIN CİNSİYETLERLE İLİŞKİSİ

Medya, eşit olmayan toplumdaki güç ilişkilerini yansıtan, bu ilişkileri yeniden üreten, toplumdaki ekonomik, siyasal ve sosyal dinamikler tarafından şekillendirilen aynı zamanda tüm bu dinamikleri şekillendirme ve dönüştürme gücüne

² Toplumsal yaşamda geçerli olan cinsiyet ayrımcılığını görmek için yapılmış istatistikler:
<http://www.oka.org.tr/NewsDownload/2012DunyaKalk%C4%B1nmaRaporuYoneticisiOzeti.pdf>
http://www.sosyal-is.org.tr/yayinlar/kadin_emegi_ve_istihdami.pdf; Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013
<http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/TCEUlusalEylemPlanı.pdf>

sahip bir kurum olarak işlev görmektedir. Medya, kullandığı sözel ve göstergesel dil ile tüm gündelik pratikleri, spordan siyasete, sanattan eğlenceye bireyin içinde biçimlendiği, kendini yeniden ürettiği toplumsal olguları anlamlandırmakta ve tanımlamaktadır (Oktay, 1995:169). Aynı zamanda Medya, var olan değerleri olduğu gibi kabul ederek sorgulamadan dolaşıma sokarak yeniden üretmektedir (Bek & Binark, 2000: 4). Bu bağlamda medya, toplumsal yaşam içindeki pratiklere nüfuz eden cinsiyetçi söylemi yeniden üreten bir dil kullanmaktadır (Dursun, 2008). Bu dil toplumun cinsiyet kalıplarıyla örtüşmekte dolayısıyla medyanın kadın ve erkek betimlemeleri, toplumda, cinsiyetin yaygın bir biçimde paylaşılan tanımlarının oluşmasına, sürdürülmesine ya da değişmesine neden olabilmektedir (Kaypakoğlu, 2004: 93-94). Dolayısıyla medya cinsiyet ayırımına dayalı kadın/erkek rollerini pekiştirerek; kadınlara karşı cinsiyetçi önyargıları yineleyerek; şiddeti özendirip, magazinleştirip erotikleştirerek; haberler ve yorumlarda kadınlara yer vermeyerek, kadınları hayatın tüm alanlarında yok sayarak; değişik alanlara ve hatta kadınlara dair konuları işlerken bile kendi alanında yıllardır mücadele veren, önemli bir bilgi ve deneyim birikimine sahip kadınları ve kadın örgütlerini muhatap almayarak, görüşlerine başvurmayarak ve daha yüzlerce biçimde kadınların insan haklarını ihlal etmektedir (Gülbahar, 2007: 89).

1990'dan itibaren, medya metinlerine ilişkin kadın sorunlarına odaklanan feminist çalışmalar yapıldığını söylemek gerekmektedir. Bu çalışmaların ortak eleştiri noktası; medya metinlerinin, kadınlara ve erkeklere neyi düşünmesi gerektiğini söylemesi, onlara yerlerini ve görevlerini sürekli hatırlatarak mevcut eril iktidar ilişkilerini koruyarak tekrar üretmesi yönündedir. Ayrıca bu metinlerle, eril ideolojinin dışında konumlandırılan ya da bu ideolojiye muhalif duruş sergileyen örnekler, olumsuz bir söylemle aşağılanmaktadır. Bu nedenle feminist söylemin ana akım medyada olabildiğince az yer alabilmektedir (Binark,1992). Zoonen'e (1994: 15-27) göre, kitle iletişim araçlarının kadının temsilindeki rolü; kadınlar hakkında oluşturulan eril değer yargıları, ataerkil ve hegemonik değerleri aktarmak ve toplumsal kontrol ajanı olmaktır. Böylece medya metinleriyle aktarılan cinsiyetçi değerlerle, ataerkil toplumsal değerler yeniden üretilmektedir. Bu bağlamda medyanın, siyasetin ve siyasi partilerin toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilişkisini görmek, eril ideolojiyi deşifre etmek ve kadınların dezavantajlı durumlarını dönüştürmek açısından önemli görünmektedir.

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE KAPSAMI

Kuramsal çerçevenin önermeleri doğrultusunda, bu çalışmada; Türkiye'de parlamentodaki siyasi partilerin cinsiyet politikalarının yazılı basındaki temsillerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, bir iktidar eleştirisi ve analiz birimi olarak kullanılan toplumsal cinsiyet bakış açısıyla, parlamentodaki siyasi partilerin kadın söylemine ilişkin haberlerin nitel analizi yapılarak kamuoyunun bilgilenmesinde başat rol oynayan medyanın, bu yönde haber söylemini nasıl oluşturduğunu araştırılmıştır. Araştırma, konuya ilişkin ardalanı ortaya koymak ve haber niteliğine ilişkin sonuçlara ulaşmak amacıyla söylem analizi tekniği kullanılmıştır.

Söylem çözümlemesi, haber metnini bütünlüğü içinde, bağlamından koparmadan incelemeye yönelik bir teknik olarak kabul edilmektedir. Var olan iktidar ilişkilerinin ve toplumda yer alan önyargıların söylem içinde nasıl kurulduğunu açıklamaya yönelirken, haberi hazırlandığı süreçlerden ve toplumsal yapı içinde oluşan güç/iktidar ilişkilerini görünür kılmaktadır (inal,1996; Kula,2002). Söylem çözümlemesi; konuşmanın ya da yazının çeşitli yapılarını ve stratejilerini ve bunlarla ilgili sosyal ve politik bağlamı sistematik bir şekilde ortaya çıkarmaktır (Van Dijk, 2000: 35). Eleştirel söylem analizi: sosyal ve politik bağlamda konuşma ve yazı yoluyla var edilen, yeniden üretilen toplumsal eşitsizliği, hegemonyayı ortaya çıkarmaya çalışan bir analitik analiz çeşididir (Van Dijk, 2000: 35). Çalışmada kullanılan Van Dijk'ın çözümleme çerçevesi, metin yapılarını incelemekle sınırlı kalmayıp anlamları, fikirleri ve ideolojileri de açığa çıkarmaya çalışmakta ve güç ilişkileri, değerler, ideolojiler, kimlik tanımlamaları gibi çeşitli toplumsal olguların dilsel kurgulamalar yoluyla bireylere ve toplumsal düzene nasıl yansıdığı ve nasıl işlendiği ile ilgilenmektedir (Van Dijk,2003).

Bu çerçevede Van Dijk, yöntemini haberlerin makro ve mikro analizine yönelik iki temel çözümleme üzerine kurmuştur (Van Dijk, 1998). Makro yapı, esas metindeki haber başlıklarına, girişe, sonuca ilişkin genel fikir verme işlevine sahiptir ve tematik ve şematik çözümleme olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Tematik çözümleme; üst başlık, başlık, alt başlık, spot ve haber girişlerini incelemektedir. Araştırmacıya başlık, spot ve haber girişinden oluşan standart bir haberin incelenmesi, haberde genelden özele, önemli kabul edilen bilgidan önemsiz ayrıntılara doğru bir hiyerarşi olduğunu göstermektedir. Şematik çözümleme durum ve yorum bölümlerinden oluşan, durum ve haber olayına dair bilgileri içeren bu bağlamda ana olayın ele alış biçimini kapsamaktadır. Sonrasında bağlam ve ardalın bilgileri gelmektedir. Sonuç, ana olayın sonuçlarının değerlendirilmesini içerirken, haber kaynakları ve olayın taraflarının sözlü tepkilerine yer verilen yorum bölümleri makro çözümlemenin son kısmını oluşturmaktadır (Keskin, 2004; Van Dijk, 1985). Analizin ikinci aşaması olan mikro çözümleme, sözcük seçimleri ve söz diziminden oluşmaktadır. Ayrıca söz dizinsel yapının, kelimeler arası bölgesel uyumun, kelime seçimlerinin ve haber retorikinin çözümlenmesini içinde barındırmaktadır. Dolayısıyla iktidar ilişkisi içerisinde taraflar kendi anlamlarını üretirken, öncelikle dışladıkları konu, olay veya kişileri tanımlayarak kendilerini konumlandırmaktadırlar. Bu bağlamda haberde kullanılan cümlelerin kısa veya uzun, basit veya bileşik ve etken veya edilgen cümle olmaları, haberin ideolojik arka planına dair ipuçlarını içermektedir. Son olarak haberin ikna edicilik özelliğini arttıran olayın taraf ve tanıklarının yorum ve sözel tepkilerinin

yer aldığı alıntılar, olayın gerçekten olduğunun göstergesi olan fotoğraf ve haberin inandırıcılığını artıran grafik, rakam ve sayısal verilerden oluşan haber retorikliği haberin mikro yapısının öğelerini oluşturmaktadır (Van Dijk, 1998).

Bu çalışmanın amacı; Bir iktidar eleştirisi ve analiz birimi olarak kullanılan toplumsal cinsiyet bakış açısıyla, Türkiye’de parlamentodaki siyasi partilerin kadın söylemine ilişkin haberlerin, kamuoyunun bilgilenmesinde başat rol oynayan yazılı basında nasıl sunulduğunu incelemektir. Böylece, parlamentodaki siyasi partilerin kadın söyleminin basında nasıl servis edildiği, gazetelerin ideolojik boyutlu bakış açılarının; okur kitlesine sunulan iletileri, niteliksel anlamda nasıl etkilediği ortaya çıkarılmak istenmektedir.

Bu bağlamda çalışmanın varsayımları şunlardır: Birincisi; siyasi partilerin kadın söylemlerini biçimlendiren eril ideoloji ile yazılı basında kullanılan ideolojinin uyumlu bir birliktelik içinde olduğudur. Bir diğer varsayım, incelenen dört gazeteden her biri, parlamentodaki siyasi partilerin ideolojilerine yakınlık ya da uzaklığına göre, parti söylemleriyle kendi söylemlerini ilişkilendirerek haberi servis etmektedir. Bir diğer varsayım; yazılı basında partilerin kadın politikalarına ilişkin haberlerin, cinsiyetçi işbölümü çerçevesinde kadınların bedenleriyle ilişkilendirilerek verildiğidir. Son varsayım ise; kadınların siyasal/toplumsal yaşamda etkin bir biçimde var olması için eril ideolojinin deşifre edilmesinde ve dönüştürülmesinde yazılı basında kullanılan söylemin önemli bir etkisi olduğudur.

Araştırma kapsamında 2011 Genel Seçimleri öncesi, 364 gazetede parlamentodaki partilerin kadın politikalarına dair doğrudan ilintili görülen haber ve yazılar, kadın aday ve politikacılara ilişkin haberler, kadın haklarına ilişkin haberler, uzman söyleşileri ve konu hakkındaki köşe yazıları da çözümlenmeye dâhil edilmiştir. Farklı okur kitleleri, sermaye yapıları ve tirajları olan Cumhuriyet, Hürriyet, Birgün ve Zaman gazeteleri çalışmanın örneklemi oluşturmaktadır. Cumhuriyet Gazetesi ulusalcı sol basını, Hürriyet ana akım yazılı basını ve Zaman İslamcı sağ basını, Birgün gazetesi de sol basını temsil etmek üzere örneklem içerisinde yer almaktadır. Örneklemi oluşturan dört gazete, seçim dönemi parti söylemlerinin yoğun olduğu düşünülerek, 11 Haziran 2011 genel seçim öncesi ve sonrası dönemi kapsayan 1 Nisan - 30 Haziran 2011 tarihine kadar 91 gün takip edilmiştir.

5. BULGULAR ve YORUMLAR

Araştırmada; 1 Nisan-30 Haziran 2011 tarihlerini kapsayan 91 günlük dönemde, Cumhuriyet gazetesinde, içinde kadın kelimesi geçen 527 haber içinden Parlamentodaki partilerin kadın söylemlerine ilişkin haber ve köşe yazılarına ilişkin 46 haber, Birgün gazetesinde 454 haberden 49 haber, Zaman gazetesinde 520 haberden 24 haber, Hürriyet gazetesinde 920 haberden 26 haber incelenmiştir. Bu çalışmada sayfa sınırlılığı göz önünde bulundurularak, tematik olarak sınıflandırılan haberler, üç haber üzerinden incelemeye dâhil edilmiştir.

a. Cumhuriyet Gazetesi

Çalışma kapsamında ilk olarak Cumhuriyet gazetesinde makro yapıda öncelikle haber üst başlık, başlık, alt başlık ve haber girişleri incelenerek, siyasi partilerin kadına dair söylemlerinde hangi temanın ön plana çıkarıldığı anlaşılmalı çalışılmıştır. Gazetede konuya ilişkin haberlerin düzenli olarak verildiğini söylemek mümkündür. İncelenen dönemde, partilerin kadın söylemine dair haberlerin diğer haberler arasında hiyerarşik bakımdan geri planda kalmadığı, çoğu zaman birinci sayfada yer aldığı görülmektedir. Cumhuriyet gazetesinde, Kemalist devrimin kazanımlarının ön plana çıkarıldığı ve kadınların da bu devrimlerin önemli sembolleri olarak görüldüğünü söylemek mümkündür. Gazetede yer alan haberlerde ve köşe yazılarında hak ve özgürlüklerin ön plana çıkarılarak özellikle kadınların muhafazakâr ideolojiden zarar gördüğü ve göreceği vurgulanmaktadır. Bu çerçevede Cumhuriyet gazetesinde, haber üst başlık, alt başlık ve başlıklar incelendiğinde kadın erkek eşitliği, çok eşliliğin eleştirisi, siyasette kadının eşit temsili ve AKP politikaların kadınların hak ve özgürlüklerini tehdit ettiğine dair duyulan kaygıyı içeren dört temanın ön plana çıktığını söylemek mümkündür. Cumhuriyet gazetesinde partilerin kadın söylemlerine yönelik haberlerde ön plana çıkarılan ilk tema olan kadın erkek eşitliğine yönelik servis edilen ve haberlerin üst başlık, başlık ve alt başlıkları şöyledir.

- *Kadınlara destek az: Ka-Der’in araştırmasına göre, toplumun %77’si kadınların siyasette daha aktif olmasını istiyor fakat siyasi partiler toplum kadar duyarlı değil*, 2 Nisan 2011, s. 4.
- *Öncü Kadınlarımızın aydınlığı*, 11 Nisan 2011, s. 2.
- *Kadınlar ve Özgürlük*, 10 Haziran 2011, s. 6.

Konuyla ilgili 21 haberin çoğunun birinci sayfada yer aldığını söylemek mümkündür. Bu haberler, CHP’nin politikalarıyla ilişkilendirilerek verilmiştir. Bu söylemin tabandan nasıl onay aldığını göstermek için, kadın derneklerinin eşitlik ve özgürlük talepleri sık sık gazetede haber olarak yerini almıştır. Gazetede ikinci tema olarak yer alan çok eşliliğin eleştirisi, AKP’nin kadın politikalarına ilişkin söylemleri üzerinden gazetede temsil edilmiştir. Söz konusu haber ve köşe yazılarının üst başlık, başlık ve alt başlıkları şu şekilde verilmiştir.

- *Çokeşlilik tepkisi: Kadınları kızdıran öneri*, 25 Mayıs 2011, s. 1.
- *Dinin Uçkura Alet Edilmesi Politiktir*, 26 Mayıs 2011, s. 19.
- *Çok eşlilik değil çok karılık*, 2 Haziran 2011, s. 6.

Toplam 10 haber başlığında işlenen bu temada, çekeşliliğin savunulmasına yönelik tepkilerin altı çizilmektedir. Çok eşliliğin demokrasiyle, hak ihlaliyle, çağdaşlıkla, muhafazakârlıkla ilişkisi kurularak AKP'nin kadın politikaları eleştirilmektedir. Üçüncü tema, AKP politikalarının kadınların hak ve özgürlüklerini yok ettiğine dair kaygı ve bu konuda yapılan eleştirilerdir. Bu konuya ilişkin haber ve köşe yazılarının üst başlık, başlık ve alt başlıkları şöyledir;

- *Dört çocuktan biri aç: OECD raporuna göre Türkiye'deki kadın işgücü büyük ölçüde azaldı*, 4 Mayıs 2011, s. 1.
- *Karanlık günler başlıyor: Yeni düzenlemeye tepki gösteren kadınlar Kaygılıyız, eve kapatılıyor*, 9 Haziran, 2011, s. 6.
- *AKP bakanlığı kaldırdı: Kadına CHP sahip çıkıyor*, 10 Haziran 2011, s. 1.

15 haberlerde ön plana çıkarılan temada, AKP'nin en az üç çocuk söylemine karşın, Türkiye'deki yoksulluğun, kadın işsizliğinin ve en az dört çocuktan birinin aç olduğuna ilişkin tespitlere ve istatistiklere yer verilmiştir. Siyasette kadının eşit temsiline gazetede vurgulanan dördüncü tema olduğu görülmektedir. Bu tema yine AKP ve CHP'nin parti söylemleri üzerinden verilmiştir. Dokuz haber ve köşe yazısının üst başlık, başlık ve alt başlıklarında söz konusu tema işlenmiştir.

- *Meclis Türbanlı Erkek Kaynıyor*, 14 Nisan 2011, s. 26.
- *Kadınlar Siyasete Katılmalı*, 19 Nisan 2011 s. 1.
- *AKP'nin yeni kabine önerisinde kadının adı yok: Haydiiii gerisin geriye*, 10 Haziran 2011, s. 21.

Haber başlıklarında, türbanın kadın temsiline bir engel olmaması gerektiği, türbanlı kadınlar mecliste yer alamazken, türbanı savunan erkeklerin mecliste bulunduğu altı çizilerek AKP'nin kadın erkek eşitliğine ilişkin politikaları eleştirilmektedir. CHP'nin parti söyleminin altı çizilerek kadınların mutlaka siyasette olması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu konuyla ilgili türbanlı kadınlardan gelen tepkilere, AKP'nin duyarsız kaldığını ve kadın erkek eşitliğinin parti politikalarında yer almadığı için AKP'nin uygulamaları ve politikaları eleştirilmektedir.

Haber başlıklarından sonra gazetenin en önemli gördüğü konuyu, ilk olarak yazdığı yer olan haber girişleri tematik analizde önemlidir. Cumhuriyet gazetesinde haber girişlerinin, haber başlıklarıyla uyumlu bir şekilde verildiği görülmektedir. Haber girişlerinde ön plana çıkan konularda, kadın erkek eşitliğinin çağdaş, laik bir cumhuriyetin önemli bir göstergesi olarak vurgulandığı, eşit temsiline savunulduğu, AKP'nin muhafazakâr kadın söyleminin ön plana çıkarıldığı ve CHP'nin hak ve özgürlükler temelinde kadın erkek eşitliğini savunan bir parti olarak sunulduğu dikkat çekmektedir. *Kadının Sesi* başlıklı haberin haber girişinde;

Dünya Kadınlar Günü öncesinde bu köşeden siyasi partilere çağrıda bulunarak kadın adayların siyasete girişini teşvik edici olmaları çağrısında bulunmuştuk. Partilerin aday adayları listelerinde kadın aday sayısının geçmiş yıllara göre artış kaydettiği yönünde yapılan açıklamalar son derece memnuniyet verici. Ama yetmez. Kadınların 11 Mart'ta YSK'ye verilecek aday listelerine seçilebilecek noktalarda konmaları da kadınların siyaset katılımını teşvik açısından olmazsa olmaz koşul, 6 Nisan 2011 s. 8.

Bu haber girişinde Cumhuriyet gazetesinde kadınların eşit temsiline vurgulandığı görülmektedir. Gazetenin haber girişlerine, kadınların Cumhuriyet'in aydınlık yüzü olduğu ve kadınların eşitliğinin demokrasinin bir gereği olduğu düşüncesi yoğun bir biçimde yansımaktadır.

Makro çözümlenin ikinci ayağını şematik analiz oluşturmaktadır. Şematik analizin ilk basamağını, gazetenin ana olayı ele alış biçimi oluşturmaktadır. Gazete partilerin kadın politikalarına dair haberleri sayfalarına taşıırken, kadın konusunu belirli ideolojik görüşler çerçevesinde ele aldığı ve gazetede Kemalizm'in, laikliğin ve çağdaşlaşmanın ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Ön plana çıkarılan bu temel kavramlar çerçevesinde kadın konusu eşitlikle, temsiliyetle, hak ve özgürlükle birlikte ele alınmış ve CHP'nin, kadına dair bu söylemleri benimseyen parti olarak vurgulanmıştır. Bu bağlamda,

Kadını birey olarak kabul eden bir CHP ile kadını ailenin bir parçası olarak görüp bunu herkese kabul ettirmeye zorlayan, bunun için 20 yıl önce kurulan Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı bile kaldıran bir AKP. Kadın Bakanlığı kaldırılıyor ve yerine Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kuruluyor, kadına da korunmaya muhtaç muamelesi yapılıyor. Tüm bunları yazarken bir yandan da içim acıyor. Keşke CHP söylem ve yöntemini çok daha önce değiştirebilseydi, keşke sokaktaki kadına çok daha önce dokunmaya başlayabilseydi... 25 Mayıs 2011, s.13.

Kadının ev içi rollere hapsolmeden hak ve özgürlüklerini toplumda yaşamasının demokrasinin bir gereği olduğuna dair eşitlik, hak ve özgürlük temelinde CHP' kadını söylemi ele alınmıştır. AKP'nin kadın söylemi eleştirel bir şekilde ele alınırken gazetede bu konunun ele alış çerçevesi, kadınların hak ve özgürlüklerinin yok edildiği, kadının aile içine hap solduğu, kadın için eşit olmayan bir dünya tasavvur edildiği yönündedir. Şematik analizin ikinci basamağını,

bağlam ve ardaan bilgileri oluşturmaktadır. Cumhuriyet gazetesinde partilerin kadın politikalarına dair verilen haberlerde kadın konusu çoğunlukla eşitlik, özgürlük, insan hakları, kadın hakları, demokrasiyle bağlantılı olarak ele alınmıştır. Eşit bir biçimde kadın ve erkek milletvekili aday adaylarının tanıtım haberlerine yer verildiğini görmek mümkündür. AKP'nin kadın politikalarına dair haberlerde ise kadına yönelik oluşturulan politikaların, hak ihlaliyle, eşitsizlikle bağlantılı olarak verildiği görülmektedir. Dolayısıyla gazetede konuyla ilişkili haberlerde yoğunluklu olarak ardaan ve bağlam bilgisine yer verildiğini söylemek mümkündür. Şematik analizin son aşamasını oluşturan olay taraflarının değerlendirmeleri ve görüşleri bağlamında haberler incelendiğinde ise, gazetenin ağırlıklı olarak CHP'den aday olan kadın adaylara yer verdiğini söylemek mümkündür

11 Nisan-11 Haziran 2011 dönemleri arasında Cumhuriyet gazetesinde çıkan haberlerin cümle ve söz dizinsel yapı bağlamında açık, yalın ve kesin ifadelerle sunulduğu görülmüştür. *Meclis Kadının Hakkı, Öncü Kadınlarımızın aydınlığı, Kadınlar Siyasete Katılmalı, AKP dönemi Haklar budandı, Hak ve Özgürlüklerde ilerleme yok*, haber başlıklarında görüldüğü gibi kadınlar pasifken, sözü söyleyen aktif durumdadır. Aday tanıtımları ve kadın hareketin taleplerine ilişkin haberlerde, kadınların kendi sözlerinin haberlere yansıtıldığını söylemek mümkündür. Örneğin; *Kadın derneklerinin başkanları Selma Kendirci "kadınların dolgu malzemesi" olarak kullanıldığını belirtti. Kadın Kuruluşları Birliği ve KA-DER de erkek egemen siyasette değişiklik olmadığını vurguladı* (13 Nisan 2011, s. 1). *Kadınlar, çocuklar için şiddetiz bir ülke düşlüyorum* (21 Nisan 2011, s.2), haberlerinde kadınların aktif birer özne olarak sözleri haberlere yansıtıldığı görülmektedir. Mikro boyutun diğer aşamasını kelime seçimleri oluşturmaktadır. İdeolojik örüntüler seçilen kelimeler ile belirginlik kazanmakta ve seçilen sözcükler vasıtasıyla bir anlamda haberin dokusu belirlenerek okur kitlesinin yönlendirilmesi amaçlanmaktadır. Cumhuriyet gazetesinde, Cumhuriyet ideolojisini destekleyen, kadınların eşitlik ve eşit temsil taleplerini demokratik hak ve özgürlükler içinde ele alan kelimelerin seçildiği görülmektedir. *AKP dönemi Haklar budandı* (12 Mayıs 2011, s. 1), *Çokeşlilik tepkisi* (25 Mayıs 2011, s. 1). *Dinin Uçkura Alet Edilmesi Politikadır* (26 Mayıs 2011, s. 19). *Meclis'te ve kamuda kadın-erkek eşit olacak* (2 Haziran 2011, s. 5). *AKP'nin yeni kabine önerisinde kadının adı yok* (10 Haziran 2011, s. 21). *Sandık ve Cumhuriyet Kızları* (12 Haziran 2011, s. 8), haber başlıklarında gazetenin hâkim ideolojisi çerçevesinde kelimelerin seçildiği görülmektedir. Cumhuriyet gazetesinde; devletin dinle yönetilmesine, dini hükümlerin toplumsal yaşamı düzenlemesine yönelik tepkinin ve muhafazakâr İslamcı kadın söyleminin AKP'nin kadın politikalarında yer almasına duyulan tepkinin, haber başlıklarında ve haber içeriklerinde seçilen kelimelere yansıtıldığını söylemek mümkündür. Örneğin *Gözümüzden sakındığımız kızlarımızı birinin/birilerinin 2,3 veya 4. eşi olarak görmenin hayali/düşü sizi ve kızınızı mutlu eder mi?* (16 Haziran 2011, s. 1) haberinde gazetenin savunduğu ideolojiye uygun kelimeleri seçtiğini söylemek mümkündür. Mikro çözümlemenin üçüncü aşamasını retorik oluşturmaktadır. Cumhuriyet gazetesi retoriksel olarak haberlerinde konuyla doğrudan ilişkili kişilerin görüşlerine yer vermiştir. Haber metinlerinde, haber retoriklerini kuvvetlendirmek için, parti liderlerinin, bilim insanlarının, uzmanların, kadın örgütlerinin görüşlerinin yanında resmi istatistiklere, grafiklere de yer verilmiştir. Partilerin kadın söylemine yönelik haber metinlerinin bir kısmında kadınların hak ve özgürlükleri vurgulanmış, kadınlar adına bu istemler dile getirilmiş çoğunlukla bunların parti liderleri, erkek köşe yazarları, bilim insanları ve uzmanlar tarafından dile getirildiği görülmüştür. Ancak kadınların, kadın köşe yazarlarının ve kadın örgütlerinin eşitlik taleplerinin kadınların dilinden habere konu olmasının azımsanmayacak kadar yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

b. Zaman Gazetesi

Gazetede konuya ilişkin haberlerin, Cumhuriyet gazetesine göre daha düzensiz ve daha az yer verildiğini söylemek mümkündür. İncelenen dönemde, partilerin kadın söylemine dair haberlerin diğer haberler arasında hiyerarşik bakımdan arka planda kaldığı ve çoğunlukla üçüncü, altıncı, dokuzuncu yirmi ikinci sayfalarda yer aldığı görülmektedir. Gazetede, partilerin kadın söylemine ilişkin haber üst başlık, alt başlık ve başlıklar incelendiğinde; AKP'nin politikalarının ve başbakanın söylemlerinin ön plana çıkarıldığı, başörtüsü, annelik ve kadının aile içi rolleri temelinde kadının ele alındığı, CHP ve BDP'nin kadın politikalarının eleştirildiğine ilişkin üç temanın ön plana çıktığını söylemek mümkündür. Partilerin kadın söylemlerine yönelik servis edilen haberlerde ön plana çıkarılan ilk tema olan AKP'nin parti politikaları ve Başbakan'ın söylemlerine yönelik 7 haber ve köşe yazısı yer almaktadır. Bu haberlerin üst başlık, başlık ve alt başlıkları şöyledir;

- *Diyanette kadınların zamanı*, 5 Mayıs 2011, s. 20.
- *İstihdam bir yılda 1,3 milyon arttı işsiz sayısı 547 bin kişi azaldı*, 16 Nisan 2011, s. 12.
- *AK Parti'den tarihî rekor*, 13 Haziran 2011, s. 20.

Zaman gazetesinde, AKP'nin ana politikalarının gazeteye hâkim olduğu ve kadın politikalarına yönelik oldukça sınırlı habere yer verildiği görülmektedir. Kadın konusunun haber başlıklarında çoğunlukla yer almadığı ve haber metninin içinde bir cümleyle geçtiği görülmektedir. Gazetede yer alan ikinci tema olarak yer alan, başörtüsü annelik ve kadının aile içi rollerine yönelik haber ve köşe yazılarının üst başlık, başlık ve alt başlıkları şu şekilde verilmiştir.

- *Evlenen her çifte En az üç çocuk*, 17 Mayıs 2011, s. 16.
- *Asr-ı Saadetten Günümüze Aile ve Kadın*, 24 Mayıs 2011, s. 28.
- *Eşitlik kimin yararına*", 28 Mayıs 2011, s. 29.

Zaman gazetesinde toplam on bir haberde işlenen tema da, kadınların evlenmesi gerektiği, ailenin kutsal olduğu, evlenen çiftin en az üç çocuk yapması, başörtüsünün savunulması ve eşitliğin kadınların yararına olmadığına ilişkin düşüncenin altı çizilmektedir. Bazı köşe yazarları tarafından eşitliğin yersiz bir istem olduğu şu an anayasanın değiştirilmesine odaklanılması gerektiği ve bu söylemin AKP'yi yıpratacağı, düşüncesinin savunulduğu görülmektedir. Başlık, üst başlık, alt başlık ve haber girişlerinde gazetenin ön plana çıkardığı üçüncü tema, CHP ve BDP'nin kadın politikalarının eleştirileridir. Bu temaya ilişkin toplam altı haber vardır. Haber ve köşe yazılarının üst başlık, başlık ve alt başlıkları şöyledir;

- *Cami ve tesettüre hakaret Türkiye'yi ayağa kaldırdı*, 30 Nisan 2011, s. 1.
- *BDP, cuma namazına siyaset karıştırdı: PKK, dindar Kürtlerden rahatsız*, 30 Nisan 2011, s. 6.
- *CHP, başörtüsünü görünce boğa gibi saldırıyor*, 11 Haziran 2011, s. 16.

Bu haberlerde işlenen tema, İslam dini için kutsal olan camiye, tesettüre yönelik hakaretler yapıldığı ve bu hakaretin de muhalefet partililerce gerçekleştirildiği vurgulanmaktadır. Makro çözümlemenin ikinci basamağını haber girişleri oluşturmaktadır. Cumhuriyet gazetesinde olduğu gibi zaman gazetesinde de haber girişlerinin haber başlıklarıyla uyumlu bir şekilde verildiği görülmektedir. Haber girişlerinde ön plana çıkan konular, evlilik, en az üç çocuk politikası, aile, AKP'nin parti politikaları ve muhalefet partilerinin muhafazakâr ideoloji çevresinde eleştirilmesi olarak görülmektedir. Oldukça az olsa da başörtülü adayların olması gerektiği, başörtülü adayların olması yönündeki taleplerin yersiz olduğu ve İslamcı düşüncenin ataerkilliğinin sorgulandığını da görmek mümkündür. *Başörtülü aday başlıklı*, haberin haber girişi şöyledir;

12 Haziran seçimleri için adayların tespit edildiği şu günlerde başörtülü bayanların da aday olup seçime katılmalarını sağlamaya matuf bir platform oluşturuldu. Kadın adayları destekleme dernekleri milletvekillerinin tam yansının, yani 275'inin kadınlardan seçilmesini istiyorlar. Ancak her üç kadından ikisinin başını örttüğü bir ülkede başörtülü kadınlara getirilen seçilme yasağı bu talebi bir ölçüde havada bırakıyor, (2 Nisan 2011, s. 25).

Bu haber, iktidar partisinin kadın söylemiyle uygunluğu açısından değerlendirildiğinde Türkiye'de kadınların üçte ikisinin başını örttüğü, başörtülü adaylara ilişkin seçim yasağı olması nedeniyle istenen eşit temsil mücadelesinin çok da kabul edilebilir bir şey olmadığına vurgu yapılmaktadır. Muhalefet partilerinin kadın söyleminin eleştirildiği ve kadından ziyade anneliğe vurgunun yapıldığı bir haber de *Kadın derneklerinden Kılıçdaroğlu'na tepki: Bütün anneleri üzdünüz* başlığıyla verilmiştir. Haber şöyle devam etmektedir:

Kadın dernekleri, Kılıçdaroğlu'nun, Başbakan Erdoğan'a yönelik, küfürlü konuşmasına kızgın. Annelerin, toplumun kutsalları arasında bulunduğunu ifade eden dernek temsilcileri, CHP liderini bütün annelerden özür dilemeye çağırdı. İKADDER Başkanı Akyol, Aileyi Koruma Derneği Başkanı Çoban ve Türkiye Kadın Girişimciler Derneği Başkanı Baysan, Kılıçdaroğlu'na üslup uyarısı yaptı, 29 Nisan 2011, s. 15.

Makro çözümlenin ikinci ayağını şematik analiz oluşturmaktadır. Şematik analizin ilk basamağını, gazetenin ana olayı ele alış biçimi oluşturmaktadır. Zaman gazetesinin, partilerin kadın politikalarına dair haberleri sayfalarına taşırken kadın konusunu belirli ideolojik görüşler çerçevesinde ele aldığı da görülmüştür. Gazetede dini söylemin kadına öngördüğü, başörtüsü, annelik ve ev içi rollerin ön plana çıkardığı görülmektedir. AKP'nin kadına dair bu söylemleri benimseyen parti olarak vurgulandığı görülmektedir. Zaman gazetesinde kadının erkekle eşit olup olamayacağına ilişkin tartışmaların yapıldığı ve bu tartışmaların köşe yazarlarınca gerçekleştirildiği görülmektedir. Gazetenin ana olayı ele alış çerçevelerinden bir diğeri de kadından ziyade annelik ve doğurganlığın ön plana çıkarılmasıdır. Ağaç ve Kanat başlıklı yazı bu vurguyu oldukça iyi göstermektedir.

Gelenekte ailede, anne-babayı koruma görevinin erkeğe, yani kocaya verildiği doğrudur. Ancak gerektiğinde yaşlı anne ve babanın erkek çocuğu yoksa onları koruma görevini damat üstlenir, bunun Anadolu'da örneklerine rastlamak mümkün. Her erkek, yaşlı annesini ve babasını korurken, nasıl eşi gelin sıfatıyla kocasının anne-babasına katlanıyorsa, onun erkek kardeşinin eşi (yengesini) de, onun anne-babasına katlanır ve bu böyle gider. Sizce bu, huzurevlerindeki yaşlıların gözlerini hayata yalnız yummalarından daha insanî değil mi? Ama evi bencilliğin konutu haline getiren feministlere göre bu son derece insanî durum "bencil erkek tavrı ve erkeklerin ataerkil bir aileyi sürdürme istekler, 9 Mayıs 2011, s. 25.

Dolayısıyla eşitlik ve kadının özgürlüğü olması gereken demokratik bir hak olarak değil köşe yazarlarınca hala üzerinde tartışılan bir olgu olarak ele alınmıştır.

Şematik analizin ikinci basamağını, bağlam ve ardaan bilgileri oluşturmaktadır. Zaman gazetesinde kadın milletvekili aday adaylarının tanıtım haberlerine oldukça az yer verildiğini, AKP'nin kadın politikalarına dair haberlerin ayrıntılı olarak ele alındığı ve dini söylem merkezinde kadının tanımlandığı, başörtüsü, aile, çocuk sayısının üç ve üzeri olması gerektiğine dair vurguların ön plana çıktığı görülmektedir. Dolayısıyla gazetede konuyla ilişkili haberlerde

ardalan ve bağlam bilgisine yeterince yer verilmediğini söylemek mümkündür. Şematik analizin son aşamasını oluşturan olay taraflarının değerlendirmeleri ve görüşleri bağlamında haberler incelendiğinde; kadın adayları tanıtan haberlerde, kadınların düşüncelerine, projelerine, hedeflerine yeterince yer verilmediği görülmektedir. CHP MHP, BDP'den kadın adaylara ilişkin haberlere rastlanmazken AKP'den ise, çok az kadın adayın tanıtımı yapılmıştır. AKP'den bir bakan olarak görev yapan Nimet Çubukçu'nun *Kemal Kılıçdaroğlu'na fark atacağım* başlıklı haberi, gazetenin olay taraflarının görüşlerine ve düşüncelerine nasıl yer verdiğini görmek açısından dikkat çekici görülmektedir. Haber şöyle devam etmektedir;

Eskiden kocalar eşlerini yönlendirirdi. Simdi kadınlar hem kocalarını hem çocuklarını yönlendiriyor.” diyen Bakan Çubukçu, 12 Haziran için hemcinslerine güveniyor. Türkiye'nin geneli için seçim tahmininde bulunmuyor; ancak İstanbul İkinci Bölge'de yarıştığı Kılıçdaroğlu'na fark atacağını söylüyor. AK Parti'nin İstanbul 2. Bölge birinci sıra adayı olan Türkiye'nin ilk kadın Milli Eğitim Bakanı Nimet Çubukçu, seçim çalışmalarını hummalı bir şekilde sürdürüyor, 10 Haziran 2011, s. 16

Bu noktada gazetenin ağırlıklı olarak AKP'den aday olan kadın adaylara yer verdiğini söylemek mümkündür. Zaman gazetesinde, Cumhuriyet gazetesine göre oldukça az kadın örgütlerinin talepleri, karşı çıkışları, mücadele alanlarının haber olarak verildiğini söylemek mümkündür. 11 Nisan-11 Haziran 2011 dönemleri arasında gazetede, siyasi partilerin kadın söylemine ilişkin haberler mikro ölçekte, söz dizinsel yapıları, kelime seçimleri ve retorikleri bağlamında incelenmiştir. Çıkan haberlerin cümle ve söz dizinsel yapı bağlamında çok da açık olmadığı yalın ve kesin ifadelerin gazete geneline hâkim olmadığını söylemek mümkündür. Osmanlıca ve Arapça kelimelerin kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca kadınların kendi sözlerini gazetede duymak neredeyse mümkün değildir. Kadınlar adına, parti liderlerinin tespitlerine, köşe yazarların yorumlarına sıkça yer verilmiştir. Kadınlara ilişkin dini söylemin, haber başlıklarında yoğun olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. Gazetenin, İslamcı ideolojiyi destekleyen bakışı, haber metinlerindeki kelime seçimlerine de yansımıştır. Örneğin *eşitlik kimin yararına*, başlıklı yazı İslamcı ideolojinin ne kadar ön planda tutulduğunu ve bu ideolojinin kelime seçimlerine ne kadar iyi yansıdığını göstermektedir. Haberin devamı şöyledir:

Gözlenen şu ki, erkekler artık küresel düzeyde kadınların sorumluluğunu üstlenmek istemiyorlar. İslami kimliğini önemseyen erkekler arasında da, bu görüşte olanlar, eşitliği Kuran'ın kendilerine yüklediği kavram vasfından ve bu vasfın yüklediği sorumluluktan kaçmanın bir yolu, 'meşrulaştırıcı aracı' olarak kullanıyorlar. Kısaca kadın-erkek eşitliğini ve genel olarak feminist ideolojiyi artık hararetle erkeklerin savunuyor olması, onların kadının tarih boyunca ve bugün ezilmişiği karşısında isyan edip hakkaniyeti ve adaleti tesis etme istemelerinin sonucu değil, kadına karşı sorumluluktan kaçma çabalarının sonucudur, 28 Mayıs 2011, s. 29.

Haber metninde Arapça kelimelerin kullanıldığı, okurun İslami bilgiye hâkim olduğu inancıyla, eşitliğe inanan kadınların ve erkeklerin isyan etme, geleneğe karşı gelme ve sorumluluktan kaçmak için bu düşünceleri savundukları vurgulanmaktadır. Mikro çözümlemenin üçüncü boyutunu retorik oluşturmaktadır. Zaman gazetesinde retoriksel olarak haberlerinde konuyla doğrudan ilişkili kişilerin görüşlerine doğrudan yer verildiğini söylemek zordur. Muhalefet partilerin kadın söylemleri dini söyleme uygunluk derecelerine göre değerlendirildiği görülmektedir. *CHP, başörtüsünü görünce boğa gibi saldırıyor* haber başlığı, gazetenin düşüncesini yansıtan iyi bir örnek olarak görülmektedir. Haber metinlerinde, haber retoriklerini kuvvetlendirmek için, parti liderlerinin görüşlerine, fotoğraflara ve gazetenin İslamcı ideolojisiyle uyumlu kadın örgütlerinin düşüncelerine yer verilmektedir. Gazetede iktidar partisi liderinin başörtülü kadınlarla yan yana fotoğraflarının sıkça kullanıldığı, kadın adayların tanıtımına oldukça az yer verildiği ve kadın derneklerinin taleplerinin oldukça az haberlere yansıdığı görülmektedir.

c. Birgün Gazetesi

Makro yapıda öncelikle haber üst başlık, başlık, alt başlık ve haber girişleri incelenerek, Birgün gazetesinde siyasi partilerin kadına dair söylemlerinde hangi temanın ön plana çıkarıldığı anlaşılmalı çalışılmıştır. Gazetede partilerin kadın söylemine dair haberlerin düzenli olarak verildiğini söylemek mümkündür. İncelenen dönemde, konuya ilişkin haberlerin, diğer haberler arasında hiyerarşik bakımdan geri planda kalmadığı, çoğu zaman birinci sayfada yer aldığı görülmektedir. Birgün gazetesinde, içinde BDP'nin de yer aldığı Emek ve Demokrasi Özgürlük Bloku'nun parti söylemlerine ön plana çıktığı görülmektedir. Birgün gazetesinde, aile sigortası çerçevesinde CHP'nin kadın söylemlerinin habere taşındığı, MHP'nin kadın söylemlerine ise pek yer verilmediği görülmektedir. Bu çerçevede Birgün gazetesinde, haber üst başlık, alt başlık ve başlıklar incelendiğinde; kadın erkek eşitliği ve hak mücadelesi, AKP'nin kadın söyleminin eleştirisi ve Emek ve Demokrasi Bloğunun söylemlerini içeren üç temanın ön plana çıktığını söylemek mümkündür. Gazetede ilk tema olan kadın erkek eşitliği ve hak mücadelesine ilişkin 19 haber servis edilmiştir. Bu haberlerin üst başlık, başlık ve alt başlıkları şöyledir:

- *Kadınlar parlamentoya*, 10 Nisan 2011, s. 3.
- *12 Haziran Seçimleri ve Kadınların Temsiliyet Sorunu*, 4 Mayıs 2011, s. 6.

- *Eşitlik Bakanlığı istiyorlar: Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı'nun kapatılarak yerine Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmasına yönelik düzenleme, kadın örgütlerini ayağa kaldırdı*, 18 Mayıs 2011, s. 7.

Haberlerde, kadınlar için eşit temsilin, hak mücadelesinin, pozitif ayrımcılığın, kadın dayanışmasının altı çizilmiştir. Ayrıca erkek demokrasinin eleştirisi yapılarak ataerkilliğe, militarizme ve kapitalizme karşı eylemlilik ön plana çıkarılarak BDP hariç parlamentodaki diğer üç parti bu kavramlarla ilişkilendirilmemiştir. Birgün gazetesinde partilerin kadın söylemlerine yönelik servis edilen haberlerde ön plana çıkarılan ikinci tema olan, AKP'nin kadın söyleminin eleştirisine yönelik haber ve köşe yazılarının üst başlık, başlık ve alt başlıkları şöyledir:

- *Kadın cinayetleri politiktir*, 11 Mayıs 2011, s. 7.
- *Herkes sussun kadınlar konuşsun Ankara'da toplanan kadınlar, üç çocuk doğurun, imam nikâhı yasallaşsın diyenlere isyan ettiler*, 30 Mayıs 2011, s.1.
- *Devletin kadın politikası artık yok*, 10 Haziran 2011, s. 8.

Birgün gazetesinde 16 haberlerde işlenen tema da; AKP'nin kadın politikalarına yönelik eleştirilerin altı çizilmektedir. Cumhuriyet gazetesinde de vurgulandığı gibi çok eşliliğe, imam nikâhına, erken evliliklere, kadının aileye indirgenmesine ve Kadın Bakanlığının kaldırılmasına tepkiler ön plana çıkarılmaktadır. Ayrıca iktidar partisinin lider merkezci anlayışla aday listelerini tek başına belirlemesinin eleştirisi yapılmaktadır. Başlık, üst başlık, alt başlık ve haber girişlerinde gazetenin ön plana çıkardığı üçüncü temanın, Emek ve Demokrasi Bloğunun söylemleri olduğu görülmektedir. Bu konuya ilişkin 15 haber ve köşe yazısı bulunmaktadır. Üst başlık, başlık ve alt başlıkları şöyledir.

- *ÖDP'nin Bursa'da da tüm adayları kadın*, 10 Nisan 2011, s. 7.
- *Kürt emekçilerinin yanındayız: TKP Van 1. Sıra Milletvekili Adayı Tekerek: Hem bir Kürt, hem bir kadın hem de bir hukukçu olarak TKP' den milletvekili aday olmak ve Vanlı emekçilere seslenmek her şeyden önce Kürt emekçilerinin yanında dimdik durabilmek anlamına geliyor*, 10 Mayıs 2011, s. 6.
- *Solda önümüzdeki dönemde bir araya gelişler olacak: EHP Genel Başkanı Sibel Uzun: 12 Haziran seçimleri sosyalistler için toplumun önüne gelen bir dönemeç bize göre. Sosyalist güçlerin örgütlü birliğinden yana bir seçeneği dizayn ediyor olmalıydık bu dönemde*, 11 Mayıs 2011, s. 6.

Çoğunlukla kadın adaylar tarafından aktarılan Bloğun söylemlerine yer verilmiştir. Kürt emekçileri, solda birlik, mücadele ve örgütlenme, bu haber başlıklarında vurgulanan temalar arasındadır. Makro çözümlemenin ikinci basamağını haber girişleri oluşturmaktadır. Birgün gazetesinde haber başlıklarıyla uyumlu bir şekilde haber girişlerinin verildiği görülmektedir. Haber girişlerinde de haber başlıklarında olduğu gibi vurgulanan üç temanın yoğunluklu olarak ele alındığı görülmektedir. Haber girişlerinde vurgulanan Kadın erkek eşitliğine ve hak mücadelesine ilişkin *Pozitif ayrımcılık adı altında* haber başlığının haber girişi şöyledir;

ÖSYM'nin 27 Mart'ta gerçekleştirdiği YGS'de, İstanbul Eyüp'te bulunan Silahtarağa okulunda ve tespit edilen 6 okulda daha sınava sadece kız öğrencilerin alınmasına tepki gösteren Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) İzmir İKK Kadın Çalışma Grubu pozitif ayrımcılık görüntüsü altında muhafazakârlaşma oyunlarını oynandığını belirtti, 1 Nisan 2011, s. 3.

Bu haber girişinde iktidar partisinin pozitif ayrımcılık adı altında kız ve erkek öğrencileri birbirinden ayırarak dini ideolojinin bir gereği olan haremlik selamlık kültürünü uygulamaya çalıştığı ve bu düzenlemeye karşı kadın örgütlerinin tepkili olduğunun altı çizilmektedir. Gazetenin hâkim ideolojisini görmek açısından *İnanç, kadın ve özgürlük* başlıklı haber önemli görünmektedir. Haberin devamında şunlar söylenmektedir:

İnanç sorgulanamayan, irdelenemeyen, eleştirilemeyen, mutlak boyun eğilmesi gereken bir düşünce sistemidir. Bilime ve bilgiye gereksinim duymaz. Bu nedenle de sömürüye en açık alandır. İnançla birlikte özgür düşünce ve akıl artık prangaya vurulmuştur. Çelişkiler irdelenip çözümlenmez, onları aklayacak gerekçeler üretilir. Bilimsel bilgiden çok daha etkilidir; çünkü arkasında dayatılmış alışkanlık ve korku vardır. Bilimsel bilgi yeni bulgularla değişebilir, ama inanç ve alışkanlık kolay kolay değişmez, hatta tarih içinde gittikçe yozlaşarak ve kökleşerek gelişir. Bunun için inancın ille dinsel olması gerekmez, her türlü metafizik eğilim bu sonucu doğurabilir. İnanç sömürüsünün birincil derece hedef kitlesi kadınlardır; çünkü erkek egemen toplumda inancın kurallarını da erkekler belirler. İşin çelişkisi de kendilerini böylesine dışlayan ve ezen inanç sisteminin etkin savunucuları ve uygulayıcıları da kadınlardır. Bunun sonucunda da kadınlar hem yakınıp hem de tapınmak zorundadır, Nisan 2011, s. 6.

Gazetede, muhafazakâr İslam geleneğinin eril bir şekilde düzenlendiğini, dolayısıyla erkek istemini öncelediği için kadınların yok sayıldığını vurgulamaktadır. Makro çözümlemenin ikinci ayağını şematik analiz oluşturmaktadır. Şematik

analizin ilk basamağını, gazetenin ana olayı ele alış biçimi oluşturmaktadır. Birgün gazetesinin, partilerin kadın politikalarına dair haberleri sayfalarına taşırken kadın konusunu belirli ideolojik görüşler çerçevesinde ele aldığı da görülmüştür. Gazetede sol düşüncenin, emeğin, mücadelenin, Kürt kimliğinin, kadın erkek eşitliğinin, örgütlenmenin ve Emek Demokrasi Bloğunun söylemlerinin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Ön plana çıkarılan bu temel kavramlar çerçevesinde kadın konusunun, eşitlikle, temsiliyetle, hak ve özgürlükle birlikte kapitalizm, sermaye ve demokrasi ilişkisi temelinde ele alındığı görülmektedir. Gazetenin, oldukça farklı ve muhalif kadın örgütlerinin taleplerini, mücadele alanlarını, eylemlerini haberlere taşıdığı görülmektedir. Şematik analizin son aşamasını oluşturan olay taraflarının değerlendirmeleri ve görüşleri bağlamında, haberler incelendiğinde ise, kadın adayları tanıtan haberlerde kadınların ve kadın örgütlerinin düşüncelerine, projelerine, hedeflerine yer verildiği görülmektedir. Ancak yer verilen kadın adayların çoğunlukla Emek ve Demokrasi Bloğu'nun adayları olduğunu söylemekte fayda vardır. *Solda önümüzdeki dönemde bir araya gelişler olacak* haber başlığı gazetenin bu tutumuna iyi bir örnek olarak oluşturmaktadır. Birgün gazetesi benimsediği ideoloji doğrultusunda olay taraflarının düşüncelerini habere yansıttığı görülmektedir. Kürt kimliği, savaşın bitmesi, yeni anayasa süreçlerine dair kadın adayların söylemlerine yer verilmiştir.

11 Nisan-11 Haziran 2011 dönemleri arasında Birgün, gazetesinde siyasi partilerin kadın söylemine ilişkin haberler mikro ölçekte, söz dizinsel yapıları, kelime seçimleri ve retorikleri bağlamında incelenmiştir. Gazetede çıkan haberlerin bir kısmının cümle ve söz dizinsel yapı bağlamında açık, yalın ve kesin ifadelerle sunulurken bir kısmının uzun ve karmaşık yapıda olduğu görülmektedir. Örneğin *Siyasete katılım: Kadınlar mı, feminizm mi? Milli İrade İçin: Başörtülü vekil istiyoruz, Kadınlar parlamentoya, Kadınlar, babalardan alacaklarını istiyor* haber başlıklarında kadınlar aktif bir şekilde kısa ve açık cümlelerle taleplerini dile getirmektedir. Birgün gazetesinde, sol ideolojiyi destekleyen, kadınların eşitlik ve eşit temsil taleplerini demokratik hak ve özgürlükler içinde ele alan, militarizme karşı barışı ve Kürt kimliğini ön plana çıkaran kelimelerin seçildiği görülmektedir. Bu bağlamda kelime seçimlerini ve kelimelerin uyumuna dair İstanbul 1. Bölge bağımsız milletvekili aday Sebahat Tuncel'le yapılan bir röportaj haberi, oldukça açıklayıcı olacaktır. *Toplum adına siyaset olmaz, siyaseti toplum yapmalı* haber başlığıyla verilen haber metninde şunlar ifade edilmektedir;

Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku iki temel şeyi başardı. Hem Kürdistan güçlerini bir araya getirdi, hem de Türkiye'de sol sosyalist güçleri, emekçilerden yana, işçilerden yana, ezilenlerden yana olan kesimleri birleştirdi. O açıdan asıl seçimden sonra bu blokun tartışılacağını düşünüyorum, 31 Mayıs 2011, s. 6.

Kürt hareketi, sosyalistlerle ilişki, Kürdistan, emekçiler gibi kelimeler ve kelimeler arasındaki uyum, Birgün gazetesi özelinde seçilmiş kelimelerdir. Bu bağlamda kelimelerin oldukça ideolojik olarak seçildiği ve kullanıldığı görülmektedir. Birgün gazetesinde retoriksel olarak haberlerinde konuyla doğrudan ilişkili kişilerin görüşlerine yer vermiştir. Haber metinlerinde erkek egemen ideolojinin, İslamcı muhafazakâr bir parti olarak iktidar partisinin kadın politikalarının eleştirisine yönelik haberlere yer verildiği gibi kadın erkek eşitliğinin, eşit temsilin, hak ve özgürlüklerin vurgulandığı haberlere de yer verilmektedir. Haber metinlerinde, haber retoriklerini kuvvetlendirmek için, parti liderlerinin, bilim insanlarının, uzmanların, kadın örgütlerinin görüşlerinin yanında resmi istatistiklere, grafiklere de yer verilmiştir.

d. Hürriyet Gazetesi

Son olarak, Hürriyet gazetesinde konuya ilişkin haberlerin uzun aralıklarla ve düzensiz olarak verildiğini söylemek mümkündür. İncelenen dönemde, partilerin kadın söylemine dair haberlerin diğer haberler arasında geri planda kaldığı ve çoğunlukla birinci sayfada yer almadığı görülmektedir. Hürriyet gazetesinde partilerin kadın söylemlerine yönelik servis edilen haberlerde üç tema ön plana çıkarılmıştır. Gazetede ilk tema olan, eşit temsile yönelik 11 haber ve köşe yazısı yer almaktadır. Bunların üst başlık, başlık ve alt başlıkları şöyledir.

- *Kadın aday sayısı yetersiz*, 13 Nisan 2011, s. 21.
- *Yurdumuz Anadolu Meclis baba dolu*, 15 Nisan 2011, s. 1.
- *Kadınlar ne yapmalı?* 20 Nisan, 2011, s. 20.

Yukarıdaki haber başlıklarının çok azının birinci sayfada yer aldığını söylemek mümkündür. Bu konudaki haberlerin azlığı ve çoğunlukla birinci sayfadan verilmeyişi göz önüne alındığında Hürriyet gazetesinin eşit temsili, Cumhuriyet ve Birgün gazeteleri kadar ön plana çıkarmadığı görülmektedir. Gazetede ikinci tema olarak yer alan AKP, CHP ve MHP'den gösterilen kadın adaylar üzerinden partilerin kadın söylemlerine yönelik 12 haber ve köşe yazısı yer almaktadır. Bunların üst başlık, başlık ve alt başlıkları şu şekilde verilmiştir.

- *MHP'nin demir lady'si*, 17 Nisan 2011, s. 23.
- *Kadınlar erkekleri zorluyor*, 6 Mayıs 2011, s. 22.
- *Demem DP'den 3 dönem vekildi, ezber bozduğu için Yeni CHP'deyim*, 5 Mayıs 2011, s. 9.

Bu haber başlıklarında kadın adayların söylemlerine yer verilirken kadınların birey olarak değil aidiyet ilişkisi temelinde ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Ayrıca gazetede kadınların parti yönetiminde bulunmasının parti vitrini

olarak değerlendirildiği görülmektedir. Başlık, üst başlık, alt başlık ve haber girişlerinde gazetenin ön plana çıkardığı üçüncü tema, iktidar partisini hedef göstermeden kadınlara ilişkin söylemlere ve düzenlemelere yer verilmesidir. Bu konuya ilişkin haber ve köşe yazılarının üst başlık, başlık ve alt başlıkları şöyledir.

- *Türkiye'de büyümenin temelinde kadınlar var, sosyal hakları yok*, 5 Mayıs 2011, s. 17.
- *Hayaldi gerçek oldu Sibel Üresin: AKP'li belediyelere evlilik seminerleri veren dört dörtlük aile danışmanı. Oku da gülesin*, 25 Mayıs 2011, s. 23.
- *Kadın bakanlığının kaldırılması eşitlik çabalarına darbe*, 11 Nisan 2011, s. 21

Bu başlıklarda kadın haklarının gözetilmediği, AKP'nin uygulamalarından biri olan Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığının, Aile politikaları Bakanlığına dönüştürülmesine yönelik tepkiye yer verilmektedir. Cumhuriyet ve Birgün gazetelerinden farklı olarak bu tepki sadece bir haber başlığında dile getirilmiştir. Benzer bir şekilde çok eşliliğe karşı bir söylemin de yine sadece bir haber başlığında dile getirildiği ve eleştirildiği görülmektedir. Makro çözümlemenin ikinci basamağını haber girişleri oluşturmaktadır. Hürriyet gazetesinde önemli görülen konuların yer aldığı haber girişlerinin, haber başlıklarıyla uyumlu bir şekilde verildiği görülmektedir. *Hayaldi gerçek oldu: AKP'li belediyelere evlilik seminerleri veren dört dörtlük aile danışmanı. Oku da gülesin* başlıklı haberin girişi şöyle devam etmektedir;

Parası olan, cinsel gücü olan erkek, cilveli kadına koşuyor. Haklı bir arayıştır. Kadın itaat etmeli. İmam nikâhlı çokeşlilik, kadınlar için kurtuluştur. Yasal olsun" dedi. Daha ne desin? Eskiden söylemeye utanılırdı. Hayaldi. ...Ve değerli kadınlar... Tercih sizin gari. Ya başbakanımıza uyup üreyin. Ya da bu kafaya müsaade edin Sibel Üresin, 25 Mayıs 2011, S. 23.

Cumhuriyet ve Birgün gazetelerinde uzun uzun haber metinlerine yansıyan bu konunun sadece bu haber başlığında ele alındığını söylemek gerekmektedir. İktidar partisinin üç çocuk politikasına karşı gazetede herhangi bir eleştiriye rastlanmamaktadır. Hürriyet gazetesinde eşit temsil, kadın örgütlerinin hak talepleri ve eşitliğin önündeki engellerin sorgulanmasına ilişkin haberlerin az sayıda verildiğini tekrar söylemekte fayda vardır. Verilen haberlerin ise oldukça kısa olduğu görülmektedir. Bu tutum gazetenin ideolojik duruşunu göstermek bakımından önemli görünmektedir. *Erdoğan'dan esnafa üç çocuk yapın çağrısı* başlıklı haberin haber girişi, gazetenin tutumunu göstermesi açısından önemli görünmektedir. Haberin girişi şöyledir;

Bu ülkenin genç, dinamik nüfusunu eğer dinamitlersek, geleceği Allah göstermesin yok olur. 2023'de projeksiyonumuz 82 milyon nüfus gösteriyor ama temennim odur ki daha fazla olsun ama genç bir nüfus, dinamik bir nüfus. Çünkü ekonomi dediğimiz, bunun temeli insandır. Batı yaşlı nüfusundan kahroluyor, 'yanlış yaptık' diyor. Şimdi para üstüne para veriyor, teşvik ediyor ama doğurmuyorlar. Türkiye'yi de aynı duruma düşürmek isteyenlere prim vermeyeceğiz, 24 Mayıs 2011, s. 11.

Haber girişinde de görüldüğü gibi AKP liderinin konuşmasına yer verilmiş ve haber metni tamamlanmıştır. Makro çözümlenin ikinci ayağını şematik analiz oluşturmaktadır. Gazetenin partilerin kadın politikalarına dair haberleri sayfalarına taşırken kadın konusunu belirli ideolojik görüşler çerçevesinde ele aldığı da görülmüştür. Gazetede eşit temsilin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Fakat eşit temsil, eşit hak ve özgürlüklerle birlikte demokrasinin bir gereği olarak ele alınmamıştır. BDP hariç parlamentodaki diğer partilerin söylemlerinin gazetede yer aldığı görülmektedir. Fakat bu söylemlere yönelik gazetenin oldukça seçici davrandığını söylemek mümkündür. AKP dışında erken evlilikler, imam nikâhı, çok eşliğe ilişkin parlamentodaki partilerin söylemlerine yer verilmemiştir. Ayrıca AKP'nin kadın politikalarına ve kadına yönelik düzenlemelerine karşı, kadın hareketinin taleplerine ve eylemlerine yeterince yer verildiğini söylemek mümkün görünmemektedir. Şematik analizin ikinci basamağını, bağlam ve ardalın bilgileri oluşturmaktadır. Gazetede, partilerin kadın politikalarına dair verilen haberlerde kadın konusu temsil eşitliği yönünden ele alınmıştır. Eşit bir biçimde BDP hariç AKP, CHP ve MHP'nin kadın aday adaylarının tanıtım haberlerine yer verildiğini görmek mümkündür. Ancak gazetenin AKP'nin kadın politikalarına yönelik haberlerin, Cumhuriyet ve Birgün gazetelerinden farklı olarak sayıca az olduğu görülmektedir. Verilen haberlerin ise hak ihlaliyle, eşitsizlikle bağlantılı olarak vermediği görülmektedir. Dolayısıyla gazetede konuyla ilişkili haberlerde, ardalın ve bağlam bilgisinin yeterince verildiğini söylemek mümkündür.

Şematik analizin son aşamasını oluşturan olay taraflarının değerlendirmeleri ve görüşleri bağlamında haberler incelendiğinde ise, kadın adayları tanıtan haberlerde kadınların düşüncelerine, yer verildiği görülmektedir. Ancak kadın adayların tanıtımının, Cumhuriyet ve Birgün gazetelerinde olduğu gibi değil de Zaman gazetesine benzer bir şekilde köşe yazarları tarafından yapıldığını söylemek gerekmektedir. Zaman gazetesinden farklı olarak BDP hariç parlamentodaki partilerin kadın adayların söylemlerine yer verilmiştir. 11 Nisan-11 Haziran 2011 dönemleri arasında Hürriyet, gazetesinde siyasi partilerin kadın söylemine ilişkin haberler mikro ölçekte, söz dizinsel yapıları, kelime seçimleri ve retorikleri bağlamında incelenmiştir. Hürriyet gazetesinde çıkan haberlerin cümle ve söz dizinsel yapı bağlamında açık ve yalın olduğunu söylemek zordur. Kadınlar çoğunlukla üzerine konuşulan olarak haber metinlerinde yer almaktadır. *Kadınlar ne yapmalı? MHP'nin demir lady'si, Kadınlar haydi Meclis'e, Erdoğan'dan Esnafa üç Çocuk Yapın, Eşitlik bakanlığı şiddeti çözecek, Yeni MHP vitrini: Başkanlık divanında ilk kadın* haber başlıklarında görüldüğü

gibi kadınlar pasif, bir şekilde, eşit vatandaşlar olarak yapacakları projelerle değil partinin vitrini olarak ele alınmıştır. Ayrıca, AKP'nin kadın söylemine yönelik kadın hareketinin eleştirilerinin ve eylemlerinin, gazete haberlerine yansıdığı söylemek zordur. Sadece eşit temsile dair talepler haber düzeyine taşınmıştır. *Malezyalı kadın örgütünden eşlere önemli tavsiye: İyi eş yataкта itaatkâr ve fahişe olabilmeli* (5 Mayıs 2011, s. 9) haberine yer verilmesi ve Malezya'daki kadın örgütlerinin haber başlığındaki gibi savdukları bir önerinin gazetede okurla paylaşılması, gazetenin ideolojik yönünü ortaya çıkarmaktadır. Gazetede kadının vitrin olduğu, kadın erkek eşitsizliğini gidermenin kadınların başaracakları yegâne görev olduğuna yönelik kelimelerin seçilerek haber metninde kullanıldığı görülmektedir. Mikro çözümlemenin son boyutunu retorik oluşturmaktadır. Hürriyet gazetesinde retoriksel olarak haberlerinde, konuyla doğrudan ilişkili kişilerin görüşlerine yer verdiğini söylemek zordur. Haber metinlerinde, parti liderlerinin, bilim insanlarının, uzmanların, sınırlı bir şekilde kadın örgütlerinin görüşlerinin yanında resmi istatistiklerle ve grafiklerle haber retorisi kuvvetlendirilmeye çalışılmıştır. Ancak Cumhuriyet ve Birgün gazetelerinde olduğu gibi zengin bir retorik ilişkisi kurulmadan, Zaman gazetesine yakın bir retorik ilişkisi içinde, haberlerin gazeteye yansıtıldığını söylemek mümkündür. Partilerin kadın söylemine yönelik haber metinlerinde ise, kadınların hak ve özgürlüklerinden ziyade eşit temsilin vurgulandığı görülmektedir.

Araştırma çerçevesinde; Cumhuriyet gazetesinde, çok eşlilik, imam nikâhı, erken evliliklerin kadın erkek eşitliğine aykırı olduğu ve kadın erkek eşitliğinin, eşit temsilin çağdaş, laik bir cumhuriyetin önemli bir göstergesi olarak vurgulanarak bu yöndeki AKP'nin kadın politikaları eleştirilmektedir. AKP'nin en az üç çocuk söylemine karşın, Türkiye'deki yoksulluğun, kadın işsizliğinin ve en az dört çocuktan birinin aç olduğuna ilişkin tespitlere ve istatistiklere yer verilmiştir. Türbanlı kadınlar mecliste yer alamazken, türbanı savunan erkeklerin mecliste bulunduğu altı çizilerek AKP'nin kadın erkek eşitliğine ilişkin politikaları eleştirilmektedir. CHP'nin parti söyleminin altı çizilerek kadınların mutlaka siyasette olması gerektiği vurgulanmaktadır. AKP'nin kadın politikalarına dair haberlerde ise kadına yönelik oluşturulan politikaların, hak ihlaliyle, eşitsizlikle bağlantılı olarak verildiği görülmektedir. Buna karşın Zaman gazetesinde, AKP'nin politikalarının ve başbakanın söylemleri ön plana çıkarılmış, kadın konusu başörtüsü, annelik ve aile içi rolleri çerçevesinde ele alınmış, CHP ve BDP'nin kadın politikaları eleştirilmiştir. Kadın konusu, haber başlıklarında yer almazken, haber metninin içinde bir cümleyle geçtiği görülmekte, eşitlik ve kadın özgürlüğü, olması gereken demokratik bir hak olarak değil köşe yazarlarınca hala üzerinde tartışılan bir olgu olarak ele alınmıştır. Cumhuriyet ve Birgün gazeteleri hak ihlali, demokrasi, laiklik, eşitlik, yoksulluğa bağlantılı eleştirilen, AKP'nin üç çocuk, imam nikâhına ilişkin söylemleri, bu gazetede desteklenerek ön plana çıkarılmıştır. Birgün gazetesinde ise, BDP'nin de yer aldığı Emek ve Demokrasi Özgürlük Bloku'nun parti söylemlerine ön plana çıktığı görülmektedir. Muhafazakâr ideolojiye karşı eleştirel bir tutum sergileyen, sol düşünce ön plana çıkarılmıştır. İktidar partisinin politikalarının eleştirilerek İslamcı söylemin özellikle kadınlara yönelik hak ihlallerine, demokrasiye verdiği zararın altı çizilmiş ve diğer üç gazetede oldukça az kullanılan, Kürt sorunu, çözüm önerileri ve barış taleplerinin ağırlıklı olarak dillendirildiği görülmektedir. Kadın erkek eşitliğinin doğal bir hak talebi olduğu, dini söylemin ve bu söylemi benimseyen iktidar partisinin kadın politikaları kapitalizm, sermaye ilişkisi ve demokratik haklar temelinde eleştirilmektedir. Cumhuriyet gazetesinde de vurgulandığı gibi çok eşliliğe, imam nikâhına, erken evliliklere, kadının aileye indirgenmesine ve Kadın Bakanlığının kaldırılmasına tepkiler ön plana çıkarılmıştır. Son olarak Hürriyet gazetesinde ise, ne Kemalist ideoloji, ne muhafazakâr ideoloji ne de sol düşünce ön plana çıkarılmıştır. Buna karşın ataerkil düşüncenin kadın kurgusunun gazetede hâkim ideoloji olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda, kadın geleneksel rolleriyle, aile içinde, erkeğin yardımcısı olarak ikinci planda haber metinlerine yansımıştır. Hürriyet gazetesinde eşit temsil, kadın örgütlerinin hak talepleri ve eşitliğin önündeki engellerin sorgulanmasına ilişkin haberlerin az sayıda verilmiş ve eşit temsil, eşit hak ve özgürlüklerle birlikte demokrasinin bir gereği olarak ele alınmamıştır. Bu tutum gazetenin ideolojik duruşunu göstermek bakımından önemli görünmektedir. Gazetede kadının vitrin olduğu, kadın erkek eşitsizliğini gidermenin kadınların başaracakları yegâne görev olduğuna yönelik kelimelerle seçilerek eşitsizliğin hak ihlaliyle, demokrasiyle ilişkisi kurulmamıştır.

1. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, medyanın ataerkil değerleri değiştirme, dönüştürme gücünden hareketle, parlamentodaki siyasi partilerin kadın söylemlerinin temsillerine ilişkin yazılı basın taraması yapılmıştır. Siyaset, toplumsal yaşamdaki kaynakların dağılımına ilişkin süreçleri kontrol etme ve bu süreçleri yönetme olarak düşünüldüğünde, bu kaynakların kime, hangi cinsiyete, hangi sınıfa, gruba dağıtılacağına dair karar verme yetkisine sahip olmayı beraberinde getirmektedir. Siyasetin oldukça önemli olan bu işlevi, bir yandan kadınların neden siyasette olması gerektiğini ön plana çıkarırken, diğer yandan kadınları siyasetten uzak tutan iktidar ilişkilerini de görünür kılmaktadır. Bu çerçevede değerlendirildiğinde, Türkiye'de kadınların siyasal sistemle bağı oldukça zayıftır. Bu bağın, kuvvetli ve zayıf oluşunu belirleyen, toplumun zihinsel, sosyal, kültürel ve siyasal değişiminde, kadın erkek eşitliğinin yaşama geçirilmesinde kadınlara yönelik siyasal sistemin cinsiyetçi kalıplarının taşıyıcılığını yapan siyasal partiler, önemli bir rol üstlenmektedir. Söz söyleme, ihtiyaçları siyasallaştırma, karar verme, biçimlendirme, değiştirme ve dönüştürme eylemlerini kapsadığını düşündüğümüz siyaseti ve siyasetin önemli bir organı olan siyasi partilerin, kadın politikalarının toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde oluşturulduğunu söylemek zordur. Siyasi partilerin kadın söylemlerinin toplumla paylaşılma noktasında ise yazılı basın, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ya da cinsiyet ayrımcılığını yeniden üreterek toplumla paylaşmıştır.

Bu bağlamda gerçekleştirilen araştırmanın sonuçlarından birisi olarak medya, toplumsal yaşam pratiklerine nüfuz eden cinsiyetçi söylemi yeniden üreten bir dil kullanmaktadır. Medyada cinsiyet ayrımına dayalı geleneksel iş bölümü çerçevesinde erkekler, güç ve iktidar ilişkilerinin sürdürüldüğü kamusal alana yönlendirilirken, kadınların doğalarına gönderme yapılarak, özel alana yani hizmet ve bakım ağırlıklı işlere yönlendirilmektedir. Bu yönlendirme çerçevesinde incelenen gazetelerde kadınlar, ihtiyaçlarını siyasallaştıran, siyasetin temel aktörleri olarak yazılı basında yer alamamaktadırlar. Milletvekili adayları olarak kadınların yaşları, medeni durumları ve anne oluşları, eğitim durumları ön plana çıkarılırken, erkeklerin daha çok yapacağı projelere yer verilmektedir. Ayrıca haber metinlerinde, kadın konusu üzerine, kadınlardan, kadın örgütlerinden ziyade çoğunluğu erkek olan parti liderleri ve erkek köşe yazarlarının söylemleri dillendirilmektedir.

Araştırmanın bir diğer sonuç; Türkiye’de parlamentoda yer alan, farklı ideolojilere sahip, farklı toplumsal gurupları temsil eden AKP, CHP, MHP ve BDP’nin kadın politikalarında ön plana çıkan söylemler ve gazetelerin bu söylemlere ilişkin ideolojik tutumları farklılık göstermektedir. Siyasi partiler temellendiği ideoloji çerçevesinde kadın politikasını oluşturmakta, bu politikayı, muhafazakârlık, demokrasi, eşitlik, laiklik ve hak ihlali gibi kavramlarla ilişkilendirerek, toplumla buluşturmaktadırlar. İncelenen gazeteler, ideolojileri doğrultusunda parlamentodaki siyasi partilerin kadın söylemlerini desteklemekte, karşı çıkmakta ya da yer vermeyerek görmezden gelmektedir. Farklı olan bu tutumları, gazetelerin hangi siyasi parti söylemlerini benimsediğini ve diğer söylemlere eleştirel yaklaştığını görmek açısından önemlidir.

Bu çerçevede siyasi partilerin kadın söylemlerinin yazılı basındaki temsillerini değerlendirmek, hem parti politikalarındaki hem de yazılı basındaki cinsiyet ayrımcılığının nasıl eril ideolojiyle iç içe geçerek normalleştirilmeye çalışıldığını görmek açısından önemlidir. Dolayısıyla toplumsal yaşamdaki olanakları erkeklerle paylaşamayan, eril ideolojinin biçimlendirdiği dinamiklerce özel alanın hizmet ağırlıklı işlerine çağrılan, erkeklerin öncelendiği toplumsal düzenlemeler içinde yaşamak durumunda kalan kadınların, maruz kaldığı cinsiyet ayrımcılığı görünür kılınarak deşifre edilebilecektir. Böylece kadınları güçsüzleştiren eril dinamikler arasındaki ilişkiler çözümlenerek, siyaset, siyasi partiler ve yazılı basın kadın bakış açısından, kadınların deneyimleri ve görünürlüğü üzerinden okunarak, kadınları güçsüzleştiren ataerkil örüntüler zayıflayıp değişime ve dönüşüme uğrayabilecektir. Bu yönde çözümlenmelerin artması, toplumda farkındalığın artmasına neden olacak, değişen bu durum da değiştirme ve dönüştürme gücü yüksek olan medyanın toplumsal cinsiyet eşitliğini gözeterek haber içeriklerini düzenlemesine yol açabilecektir.

KAYNAKÇA

- Althusser, L.(2002). **Marx İçin**, Çev. Işık Güden, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Arat, Y. (2007). 1980’ler Türkiye’inde Kadın Hareketi: Liberal Kemalizm’in Radikal Uzantısı, *Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme*, Der. Ersin Kalaycıoğlu, Ali Yaşar Sarıbay, Bursa: Aktüel Yayınları.
- Ayata, A. (2011). Siyaset ve Katılım”, *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, Ed. Yıldız Ecevit, Nadide Kalkıner, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Bek, G. M.& Binark, M. (2000). *Medya ve Cinsiyetçilik*, Ankara: Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Çakır, S. (1996). *Osmanlı Kadın Hareketi*, İstanbul: Metis.
Der. Sevda Alankuş İstanbul: İPS Yayınları.
- Durakbaşa, A. (2002). *Halide Edip: Türk Modernleşmesi ve Feminizm*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dursun, Ç.(2004). *Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi*, Ankara: Elips Yayınları.
- Ecevit, Y.(2011). Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisine Başlangıç, *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, Ed. Yıldız Ecevit, Nadide Karkıner, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Eser, K.(2007). Kadınların Medyadaki Hak İhlalleriyle Baş Etme Stratejileri, *Kadın Odaklı Habercilik*
- Hawkesworth, M.E. (2012). Demokratikleşme: Kamusal Alanda Cinsiyetlendirilmiş Yer Değiştirmeler, *Sosyalist Feminist Proje: Teori ve Politikanın Günümüz Okuması*, Der. Nancy Holmstorm, Çev. Özge Kelekçi, İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- İnal, A. (1999). Medya Dil ve İktidar Sorunu, *Gazi Üniversitesi İletişim Dergisi*, Ankara.
- Mackinnon, C.A.(2003); *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, Çev. Türkan Yöney, Sabri Yücesoy, İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Mitchell, J.& Oakley, A.(1992). *Kadın ve Eşitlik*, Çev. Fatmagül Bertkay, İstanbul: Pencere Yayınları.
- Oktay A. (1995). *Medya ve Hedonizm*, İstanbul: Yön Yayınları.
- Ramazanoğlu, C. (1998). *Feminizm ve Ezilmenin Çelişkileri*, Çev. Mefkure Bayatlı, İstanbul: Pencere Yayınları.
- Sancar, S. (2012). *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti: Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sarıbay, Y. (1998). *Siyaset, Demokrasi ve Kimlik*, Bursa:Asa Kitabevi.
- Şaşman Kaylı, D. (2010). *Kadın Bedeni ve Özgürleşme*, İzmir: İlya Yayınevi.
- Van Dijk, T. A . (1985). Introduction: Discourse Analysis in (Mass) Communication Research, *Discourse and Communication*, Newyork.

- Van Dijk, T. A. (1986). News Schemata, *Studying Writing. Linguistic Approaches*, Ed. S. Greenbaum, Cooper, Sage, Beverly Hills. 155-186.
- Van Dijk, T. A.(1998). Opinions and Ideologies in the Pres, *Approaches to Media Discourse*, USA: Blackwell Publishers.
- Van Dijk, T.A. (1999). Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları, *Medya, İktidar, İdeoloji*, Der. Mehmet Küçük, Ankara: Ark Yayınları. 350- 369.
- Yaraman, A.(2001). *Resmi Tarihten Kadın Tarihine*, İstanbul: Bağlam Yayınları.